

LIBGUIDES-ALUSTAN SAAVUTETTAVUUSSÄÄTÖJÄ - VALOKEILASSA TILASTO-OPPAAT

Mikä fonttikoko? Onko väreissä riittävästi kontrastia? Syyskuussa voimaan astunut laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta toteuttaa EU:n saavutettavuusdirektiivin Suomessa. Laki velvoittaa huolehtimaan myös LibGuides-alustalla tehtyjen oppaiden saavutettavuudesta. Tässä artikkelissa esitellään erityisesti Tilasto-oppaiden saavutettavuuteen liittyviä ratkaisuja.

Saavutettavuus on viime aikoina pyörinyt monien verkkosisällöistä vastaavien työlistalla. Työtä velvoittaa laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019). Rajapyykki julkisen sektorin verkkosivustojen saavutettavuusvaatimusten täyttämiseen koitti 23. syyskuuta 2020.

Tilastokeskuksen kirjastossa tarkasteltaviksi tulivat LibGuides-alustalle tehdyt Tilasto-oppaat. Kuten kaikissa Tilastokeskuksen verkkopalveluissa, myös Tilasto-oppaiden saavutettavuus on tärkeää. Yhtä lailla huononäköisen, värisokean, kuuron tai sokean pitää pystyä käyttämään sisältöjä.

LibGuides alustana tilastotiedonlähteille

Tilastotietopalvelun laatimat Tilasto-oppaat ja tilastotiedonlähteiden haku ohjaavat esimerkiksi korkeakouluopiskelijat olennaisten tilastotiedonlähteiden pariin eri aiheista.

Oppaita on julkaistu tähän mennessä kotimaisesta, kansainvälisestä ja historiallisesta tilastotiedosta. Aiemmin oppaiden kokonaisuus on tunnettu nimellä StatGuides – tiedonhaun oppaat. Nimi valittiin monien yliopistojen oppaiden (Research Guides) ja palvelun osoitteen (guides.stat.fi) mukaan. Nimi kuitenkin osoittautui käytössä hankalaksi. Se oli vaikea sanoa ja sitä oli vaikea käyttää suomenkielisen lauseen osana. Lisäksi se vaati aina suomenkielisen täsmennyksen selityksen parikseen. Näiden perustelujen myötä muutimme nimeksi Tilasto-oppaat.

LibGuides on lähtökohtaisesti saavutettava

LibGuides-alustan palveluntoimittaja Springshare on laatinut palvelustaan tammikuussa 2019 saavutettavuusraportin, jossa se ilmoittaa palvelunsa vastaavan EU:n saavutettavuusdirektiivin edellyttämään WCAG 2.1 kritee-

« Kuvaaja: Aki Harju.

ristön AA-minimitasoa. Tämä ei vielä tarkoita, että alustalla tehdyt sisällöt olisivat automaattisesti saavutettavia, vaan alustaa pitää käyttää oikein ja sisältöjen saavutettavuudesta tulee huolehtia.

Kuluneen vuoden mittaan Tilastopoppaiden saavutettavuuden eteen on tehty monenlaisia säätöjä. Arvioin- teja ja korjauksia on toteutettu yhdessä Tilastokeskuksen verkkotoimituksen kanssa. Tässä muutamia pitkin kevät- tä pähkäiltyjä asioita:

- Otsikoiden hierarkia ja riittävä kontrasti
- Helppolukuisempi leipäteksti
- Rakennemuutokset kolmesta palstasta kahteen
- Linkityskäytännöt
- Excel-tiedostojen sisältöjen selkeys
- Saavutettavuusseloste

Otsikoiden hierarkia kuntoon ja riittävästi kontrastia

Oppaiden otsikot olivat jo ennen saavutettavuustyöhön ryhtymistä pää- asiassa selkeitä ja kuvaavia. Otsikkora- kenteen hierarkia on vaivaton tarkistaa esimerkiksi WAVE-työkalulla (Web Ac-

cessibility Evaluation Tool), joka on WebAIM.orgin kehittämä työkalu saa- vutettavuustarkistuksiin.

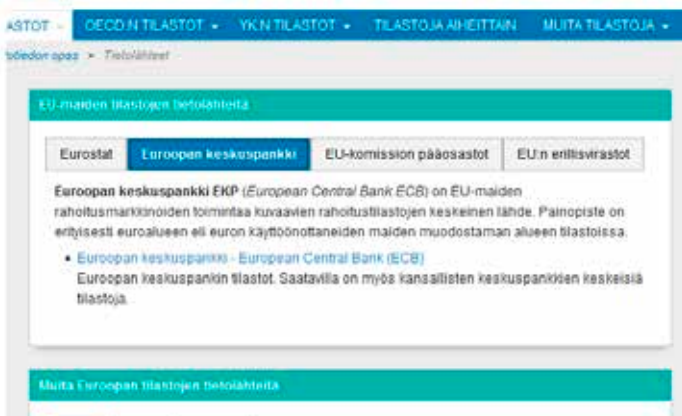
Ensimmäisten tasojen otsikot syn- tyvät sujuvasti, sillä LibGuidesin sisäl- tölaatikoiden otsikot ovat H2-tasoisia. Tästä eteenpäin sisällöntuottajan tulee muistaa muotoilla otsikot tekstiedi- torilla sisältöboksien sisällä H3-tason otsikoista eteenpäin. Otsikkotasojen koodinpätkät ovat arvokkaita esimer- kiksi ruudunlukijan käyttäjälle.

Sisällöntuottajan tulee myös huo- mioida palstojen lukujärjestys va- semmalta oikealle ja ylhäältä alas. Esimerkiksi kapeammassa selainik- kunassa ja mobiilinäkyvässä kolme palstaa niputtuvat tällä logiikalla yh- deksi palstaksi.

Aiemmin sisältölaatikoiden otsikoi- den (H2) kontrasti ei ollut riittävä eli teksti ei erottunut tarpeeksi taustavä- ristä. Esimerkiksi kotimaisen tilasto- tiedon oppaassa oli valkoiset otsikot vaaleansinisellä taustalla. Muutimme otsikot valkealle taustalle, suurensimme fonttikokoa ja muutimme fonttiväri- n tummemmaksi. Myöskään versaalien eli suuraakkosten käyttö ei ole suositel- tavaa luettavuuden takia, joten muu- timme ne pienaakkosiin.

Leipäteksti helpolukuisemmaksi

Oppaiden rivien pituus oli monin paikoin liian pitkä. Kavensimme palstojen leveyttä ja pyrimme noudat- tamaan korkeintaan 80 merkkiä leveän palstan suositusta, jolloin sisältöjä on helpompaa lukea. Otsikoiden tapaan, suurensimme kirjainkokoja myös lei-

Ennen korjausta: Sisältölaatikon otsikon kontrasti vihreää taustaa vasten ei ollut riittävä.

pätekstissä. Leipäteksteissä tuli monin paikoin vastaan myös tyhjiä rivejä. Karsimme ne pois, sillä ruudunlukija lukee nekin.

LibGuides mahdollistaa monenlaisen palstarakenteen. Aiemmin oppaiden sivujen layout oli jaettu kolmeen eri levyiseen palstaan. Uuden käytännön mukaan Tilasto-oppaissa käytetään vain kahta tai yhtä palstaa. Tämä riippuu siitä, onko oppaassa ylä- vai sivunavigaatio.

Lisäsimme oppaiden sivujen ylälaitaan myös palkin H1-otsikolle, jotta käyttäjä tietää heti, mitä sivua on parhaillaan tarkastelemassa.

Oppaiden navigaation käyttö oli aiemmin hankalaa mobiilikäytössä. Sivupalkit niputtuivat epäloogisesti päällekkäin. Uudistuksen jälkeen ne asettuvat nyt siististi saman levyisinä päällekkäin myös mobiilinäkymässä. Myös oppaiden footerit eli alatunnisteet sekä headerit eli ylätunnisteet uudistettiin. Muutimme footerin sisällön kolmelle palstalle ja poistimme aihe-tunnisteet.

Linkityskäytäntöjä ja muuta säädettävää

Tilastotiedonlähteiden linkitykset ovat Tilasto-oppaiden keskeistä sisältöä. Linkkien nimeämiseen on kiinnitetty paljon huomiota, jotta nimet ovat ymmärrettäviä myös irrallaan asiayhteydestä. Jos linkki vie liitetiedostoon, linkin nimessä mainitaan liitetiedoston muoto, esimerkiksi Elävänä syntyneet ja kuolleet 1749–2018 (Excel).

Myös järjestelmään upotetut Excel-tiedostot on käyty läpi sekä tek-

nisestä että sisällöllisestä näkökulmasta. Hyviin sisältökäytäntöihin kuuluu, että nimeämme työkirjat ja tiedostot kuvaavasti sekä muotoilemme taulukoalueen apuvälineiden ymmärtämäksi taulukoksi. Tilastolukuja täynnä olevissa tiedostoissa on tärkeää, että luvut erottuvat toisistaan riittävästi, joten varmistamme riittävän fonttikoon ja laajennamme sarakkeita. Lisäksi kiinnitämme tarvittaessa sarakeotsikot, jotta ne näkyvät käyttäjälle myös skrollatessa. Tyhjtät rivit poistamme, jottei ruudunlukijan käyttäjä joudu niiden olemassaoloa kuulemaan.

Yhtenäistimme myös hakupainikkeiden tekstejä. Paikoin sivuilla oli käytössä Etsi-teksti ja toisaalla Hae. Käännöksiä pääsee vaivatta muokkaamaan Admin-osiossa Look&Feel-kohdassa Language Customization.

Saavutettavuus osana sisällöntuottajan työkalupakkia

Tilastokeskuksessa eOppivan saavutettavien asiakirjojen kurssilla on käynyt

Euroopan tilastojen monet lähteet

EU:n tilastotoimisto Eurostat on keskeinen Euroopan tilastojen lähde. Eurostatista on saatavilla tilastotietoa unionin 28 jäsenmaasta ja usein myös EFTA-maista. Eurostatin tilastot kattavat kaikki EU:n toiminta-alueet.

- [Eurostat](#)

Euroopan vapaakauppa-alueen EFTA:n tilastojen lähde on EFTA:n tilastotoimisto ESO. EFTA:n tilastot pyrkivät tuottamaan Euroopan tilastojärjestelmän säännösten mukaisesti. EFTA:n jäsenmaat ovat Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi.

- [EFTA, tilastja](#)

Euroopan keskuspankki EKP on EU-maiden rahitusmerkkien toimintaa kuvaavien rahotustilastojen keskeinen lähde. Panopisto on erityisesti euroalueen ulkopuolella käytännössä muiden maiden muodostaman alueen tilastoissa.

- [Euroopan keskuspankki](#)

Euroopan komission eri poliittika-alueiden pääasastot ovat oman alueensa tärkeitä tilastojen käyttäjiä ja tilastotiedon lähteitä. Komissio jakautuu useisiin pääosastoihin ja yksiköihin.

- [Euroopan komission pääasastot ja yksiköt](#)

EU:n toimielimin kuuluvista erillisvirastoista moni on oman toimialueensa tärkeitä tilastotiedon lähteitä.

- [EU:n virastot ja erillisetimet](#)

Korjausten jälkeen: Sisältölaatikon H2-otsikko on muutettu valkealle taustalle, fonttikokoa on suurennettu ja otsikon fonttiväriä on tummennettu. Välilehtien sisällöt on myös yhdistetty selkeyden vuoksi.

kuhina, sillä kunkin Tilastokeskuslaisen työnkuvaan on kesän mittaan kuulunut kurssin läpäisy. LibGuides-sisällöntuottajan työtä helpottaa Tekijän opas sekä valmiit sivupohjat, joihin on liitetty tarvittavia täsmäohjeita.

Jatkossakin kaikkien LibGuides-alustalla julkaistavien sisältöjen tulee olla saavutettavia. Tästä esimerkkinä uudistuva Tilastokoulu, josta oppaaksi soveltuvia sisältöjä räätälöidään parhaillaan oppaiksi. Yhteiset käytännöt olemme koonneet ns. blueprint-oppaaseen. Olkaahan kuulolla, mielenkiintoisia oppaita tulossa lähiaikoina!

Vertaistukea uudistetussa Springshare Loungessa

Heinäkuun lopussa Springshare julkaisi päivitetyn version Springshare Lounge -keskustelualustasta. Lounge mahdollistaa myös maakohtaisten ryhmien luomisen. Alusta on oivallinen paikka jakaa kokemuksia ja kysellä esimerkiksi saavutettavuudesta muilta LibGuides-käyttäjiltä. Myös Suomessa on laaja käyttäjäkunta, etenkin monet korkeakoulukirjastot tarjoavat oppaita opiskelijoiden työn tueksi. Toimivat käytännöt on hyvä saada kaikkien tietoon, joten tule mukaan jakamaan omat oivalluksesi! ✨

Lähteitä

Tilasto-opaat:

<https://guides.stat.fi/tilastoopaat>

Tilastotiedonlähteiden haku: <https://guides.stat.fi/tilastotiedonlahteidenhaku>

Laki digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta (306/2019), <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190306>

EU-direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta (Eur-LEX), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L2102&from=FI>

WAVE-työkalulla (Web Accessibility Evaluation Tool), <https://wave.webaim.org/>

Springshare Lounge – keskustelualusta, <https://lounge.springshare.com>

Lukuvinkkejä

saavutettavuudesta

Aluehallintoviraston saavutettavuussivusto (periaatteita), <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>

Näkövammaisten kirjaston saavutettavuusohjesivusto (käytännön ohjeita), <https://www.saavutettavasti.fi/>

Saavutettavat otsikot (Celia), <https://www.saavutettavasti.fi/yleiset-ohjeet/otsikot/>

Vinkkejä saavutettavaan virkakieleen (Kotimaisten kielten keskus), https://www.kotus.fi/kielitieto/virkakieli_ja_sen_huoltaminen/miksi_virkakielta_kannattaa_parantaa/vinkkejaa_saavutettavaan_virkakieleen

Celian verkkokurssi saavutettavat asiakirjat verkossa (eOppiva, ei vaadi kirjautumista), <https://eoppiva.fi/kurssit/saavutettavat-asiakirjat-verkossa/#/>

Tietoa kirjoittajasta:

HELI KORHONEN

Tilastokeskus, Tilastotietopalvelu
heli.korhonen@tilastokeskus.fi